

Indholdsfortegnelse

Livshistoriefortælling med metoden 'Samtaletræet'	2
Tree of life – på dansk 'Samtaletræet'	2
Metoden i korte træk	2
Samtaletræets kategorier.....	2
Positionskort 1 er dit samtaleredskab rundt i 'Samtaletræet'	3
Fra overfladiske løsninger af problemer til meningsfulde handlinger i livet	3
Første kategori – signifikante begivenheder (Stammen)	3
Anden kategori – værdier og principper der guider (Rødder).....	4
Tredje kategori – retninger, jeg har haft eller ønsker for mit liv (Grene)	4
Fjerde kategori – betydningsfulde mennesker på min vej (Blade).....	4
Femte kategori – bedrifter, jeg er stolt af (Frugter).....	4
Sjette kategori – problemer eller udfordringer i hverdagen (Insekter)	5
Syvende kategori – færdigheder, jeg har til at håndtere fx problemer eller udfordringer (Fugle).....	5
Ottende tema – opsamling og noter, beskrivelse af foretrukken fortælling	5
Niende team – beskriv den habituelle tilstand hos beboeren	6
Livshistoriefortælling og dokumentation	6
Delmål om livshistoriefortælling	6
Sådan arbejder du konkret med 'Samtaletræet' i et delmål	6
Sådan arbejder du metodisk med 'Samtaletræet' i et delmål	6
Fif 1 i samtaler med beboeren før samtaler	7
Fif 2 i samtaler med beboeren før samtaler	7
Bilag 1: Positionskort 1	8
Bilag 2: Samtaletræet	9
Bilag 3: Bevidning	10
Bilag 4: Habituel beskrivelse fra beboerens perspektiv	11

Livshistoriefortælling med metoden 'Samtaletræet'

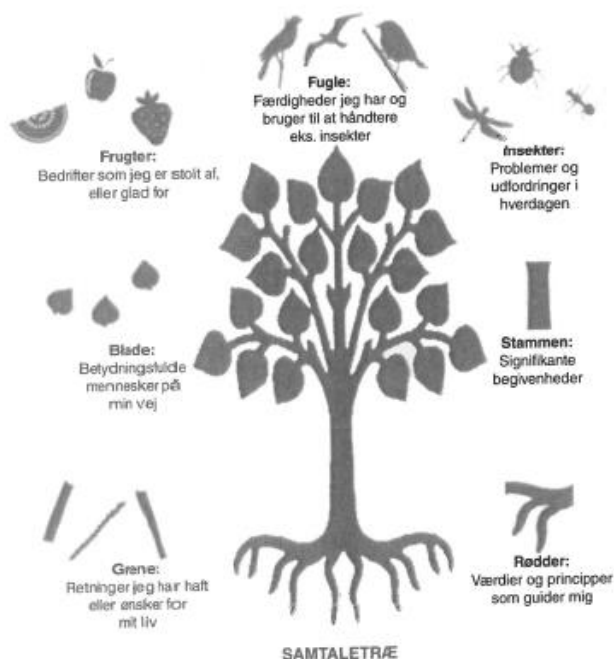
Tree of life – på dansk 'Samtaletræet'

Metoden 'Samtaletræet' er inspireret af Ncazelo Ncube (2006) 'Tree of life' der er brugt i arbejdet med traumatiserede flytningsbørn. Intentionen med samtalemotoden er at give mennesker en fornemmelse af egen viden, kunnen, færdigheder og værdier. Dvs. et nyt blik på egen livsfortælling - via et nyt perspektiv på det fortalte.

Metoden i korte træk

'Samtaletræet' er tænkt som et visuelt oversigtskort over de mulige fortællinger, som en beboer har til rådighed, når der fortælles om oplevelser fra det levede liv. Den visuelle udformning og de underliggende kategorier kan synliggøre hvilke fortællinger der er godt – og/eller mindre godt beskrevet og hvilken betydning beboeren har tillagt disse begivenheder. Til hver kategori er der mulighed for at undersøge, hvordan beboeren har handlet i de pågældende situationer og nuancere handlingernes betydning. På den måde kan en mere *foretrukken fortælling* træde frem via undersøgende spørgsmål fra dig. Meningsskabelse af fortællingerne er det vigtigste! Samtaleredskabet hjælper dig med at skabe overblik over, hvor i samtalen du og beboeren befinder jer.

FIGUR 3 - Samtaletræet >>>

Når du taler med en beboer om dennes livsfortælling kan du lade det være op til beboeren, hvorvidt I taler i metaforer eller bruger betegnelsen i de konkrete kategorier. Lad det være op til beboeren, hvor i 'Samtaletræet', snakken skal begynde. Hvis beboeren trives med et visuelt udtryk, kan det være en god idé at lade beboeren tegne træet og de forskellige kategorier (stammen, blade, grene, rødder osv.).

I samtaler med beboeren vil du sikkert opleve at beboeren springer rundt i samtalen og husker i sekvenser. Det er hér hvor 'Samtaletræet' bliver din hjælp. Via kategorierne får du og beboeren samling på hvad der tales om og hvilken betydning det fortalte har.

Samtaletræets kategorier:

1. **Signifikante begivenheder; stammen**
2. **Værdier og principper, som guider beboeren; rødder**
3. **Retninger, beboeren har haft eller ønsker for sit liv; grene**
4. **Betydningsfulde mennesker på beboerens vej; blade**
5. **Bedrifter, beboeren er stolt af eller glad for; frugter**
6. **Problemer og udfordringer i hverdagen; insekter**
7. **Færdigheder, beboeren har til at håndtere fx problemer og udfordringer; fugle**

Positionskort 1 er dit samtaleredskab rundt i 'Samtaletræet'

Undervejs i samtalen med beboeren følger du denne samtaleskabelon som guider dine spørgsmål:

- **Tal om begivenheder** (brug konkrete hv-spørgsmål, hvem, hvad, hvor, hvornår, hvorfor, hvordan)
- **Tal om effekten af begivenheder** (hvilken *betydning* har det haft for beboeren?)
- **Tal om beboerens position dvs. hvordan beboeren forholder sig til det der er sket** (sørg for at beboeren får en 'position' og undersøger det skete, hvor beboeren *tager stilling til hvad de selv tænker om det der er sket*)
- **Tal om beboerens begrundelser for egne handlinger – skal der ændres eller bevares noget** (gør beboerens 'position' til det fortalte tydelig – synliggør evt. diskrepans dvs. forskellen)

Fra overfladiske løsninger af problemer til meningsfulde handlinger i livet

Redskabet 'Samtaletræet' bidrager til at beboeren på Parkvænget, får en relevant samtalepartner i forhold til skabe mening i egen livshistoriefortælling. Det, en beboer fortæller og måden du responderer på det sagte på, har betydning for både beboerens og dine fremtidige handlinger og forståelse af beboerens mestring.

Som samtalepartner kan du let komme til at handle intuitivt på det som fortælles – især hvis det fortalte er problemfyldt. Din reaktion, kan måske gå i retning af, at du ønsker at løse beboerens problemer eller komme med et lille godt råd, som du selv har haft gavn af. Med disse reaktioner har du helt sikkert gode intentioner – og samtidigt hjælper tilgangen ikke nødvendigvis beboeren til at kunne handle selv. *Hvorfor er det mon sådan?* Fordi fokus i samtalen går fra at være fokuseret på beboerens oplevelser og handlinger, til at handle om dit perspektiv på beboerens problemer.

'Samtaletræet' tilbyder en særlig form for samtale, hvor både beboeren og du får mulighed for at lytte og tale om de ofte komplicerede og sammensatte oplevelser, som beboeren har tumlet med gennem livet. Ofte når en beboer fortæller om sit liv, er fortællingerne problemmættede og fastlåsende. Det kan være svært, som samtalepartner, at holde fokus på de mange beskrivelser. Derfor har du brug for en let metode, som du som kan læne dig op ad, når du taler med en beboer om dennes liv.

Første kategori – signifikante begivenheder (Stammen)

Tal om de konkrete levede erfaringer. En god start er at begynde med at spørge ind til hvad beboeren husker som vigtige begivenheder i livet og hvad disse begivenheder har haft af betydning. Det er i undersøgelsen af de konkrete episoder at beboerens viden, kunnen og færdigheder træder frem. Brug tid på det.

Hvis *de signifikante begivenheder* ikke kommer frem så let frem i samtalen, handler det om at spørge ind til mange forskellige små episoder. Hvis blot du har én begivenhed, kan du spørge til *før* og *efter* denne episode. Læg mærke til hvad beboeren vælger at udvælge som *signifikante begivenheder* – husk at der kan altid fortælles mere - og at nogle historier (de foretrukne fortællinger) måske ikke altid får så meget plads, som andre historier (de problemmættede fortællinger).

Det kan der være flere grunde til. En grund kan være at mennesker omkring beboeren ikke har givet fortællingerne plads og betydning. En anden grund kan være at beboeren slet ikke har set det som episoder der koblede sig til bevidste handlinger '*de skete ligesom bare...*'. I den narrativ tilgang er det din opgave at skabe rum for at handlinger kobles sammen og giver en sammenhængende fortælling, hvor ikke alt i beboerens liv er *tilfældigheder*, eller noget som skete fordi personen var *heldig* eller *andre gjorde* noget for beboeren. Grundtanken er at alle har intentioner og handlinger, som kobler sig til en ønsket fremtid.

Anden kategori – værdier og principper der guider (Rødder)

Tal om beboerens værdier – idet værdier ofte hænger sammen med de handlinger som ses af andre. Alle handlinger hænger sammen med personlige værdier – værdier kan være mere eller mindre bevidste. Det kan være en god idé først at have nogle konkrete begivenheder at koble værdierne på. Tal først om værdier når beboeren selv kommer ind på principper der guider personen i livet.

Ikke alle mennesker har samme værdier og derfor kan handlinger virke 'uforståelige' når de bliver tolket af andre dvs. konteksten er uklar. Når du spørger ind til værdier og principper der guider beboeren i dennes liv, er det vigtigt at være anerkendende og undersøgende – opgaven er at finde ud af *hvad der har betydning for beboeren - og hvorfor det er vigtigt*. Ofte når denne vinkel lægges ned over en 'uforståelig' adfærd, giver adfærden pludselig mere mening, for den der spørger. Som kontaktperson er du derfor optaget af handlinger og meningen bag handlingerne; altså værdierne. Vend gerne tilbage til værdierne når du i samtalen taler med beboeren om relationer og retninger i livet.

Tredje kategori – retninger, jeg har haft eller ønsker for mit liv (Grene)

Tal om retninger i livet – uagtet hvordan livet har udviklet sig. De retninger som livet tager, hænger ofte sammen med muligheden for at skabe relationer, udvise færdigheder og bevidstheden om egne værdier. Når du taler med beboeren om livets retning, undersøger du hvad der er sket. Husk på der kunne være sket så meget andet. Du kan spørge til familie, venner, kæledyr, fritid, skole, uddannelse, tidligere hjem og/eller job – alt dét som sætter retning i livet. Det er vigtigt at få relationer, værdier og færdighed med i disse samtaler med beboeren. Hvis I tegner 'Samtaletræet' er det meget let at spørge til '*små og tynde grene*' fx grenen der visualiserer venskaber. Hvis den er '*en lille tynd pind*' kan du spørge til hvordan det kan være og hvad beboeren kunne ønske sig for denne del af beboerens liv. Det samme gælder for '*grene der fylder hele træet*' ud – fx en familiegren som er helt vissen og '*suger al kraft fra træet*' – igen undersøg sammen med beboeren om det skal fortsætte sådan eller om grenen skal håndteres på en særlig måde.

Fjerde kategori – betydningsfulde mennesker på min vej (Blade)

Tal om relationer og de fortællinger der bliver mulige i relationerne. Signifikante begivenheder og retning i livet hænger ofte sammen med de relationer, som beboeren har haft (eller har pt). Bring beskrivelser frem af alle relationer – både de befordrende og dem som ikke er hjælpsomme for beboeren. Lad det være op til beboeren hvilken betydning relationerne tillægges. Du kan med fordel vende tilbage til signifikante begivenheder, retning i livet og værdier og spørge ind til betydningsfulde relationer i sammenhæng hermed. Prøv at undersøge om beboeren stadig har relationer der er betydningsfulde. Det kan også være en idé at spørge til tidligere relationer og vigtigheden af disse. Ofte kommer nye og ukendte fortællinger frem når der både spørges til hvad relationerne har betyder og beboeren og hvad beboeren har betydet for den anden person.

Femte kategori – bedrifter, jeg er stolt af (Frugter)

Tal om selv den mindste handling der kan skabe stolthed – undersøg det! Få beboeren til at sætte ord på konkrete handlinger som beboeren er stolt af. Det kan være første lille skridt til at få beskrevet en mere foretrukket fortælling. Husk at få værdierne med i beskrivelsen – idet værdierne skaber rammen omkring de ofte løsrevne handlinger. Tit når samtalen vender tilbage til værdierne vil du opdage at mange fortællinger og tilhørende handlinger kobler sig til de samme værdier - som på sigt kan blive guidelines for beboeren i livet. Fx '*jeg synes omsorg er vigtigt og når jeg gør..... så handler det om omsorg for andre*'. Du kan læse mere omkring handlinger og respons i metodehåndbogen.

Sjette kategori – problemer eller udfordringer i hverdagen (Insekter)

Tal om hvad der kan komme imellem den problemmættede fortælling og det foretrukne liv. *'Livet er ikke en dans på roser'*, det udtryk kender mange nok. Sådan er det også når livshistoriefortælling sættes i centrum. Det der er vigtigt, når du taler med beboeren om problemer og udfordringer er at gøre det i et eksternaliserende sprog, **hvor problem og person afskilles**. En let måde at gøre det på er at sætte 'en' på fænomener. Fx beboeren siger; *Sammen med andre er jeg så 'angst' at jeg ikke kan tænke eller tale klart.* Din respons; *Når 'angsten' fylder, så bliver det svært at tænke eller tale klart - og du glemmer helt at du engang i mellem ikke oplever at 'angsten' presser sig så meget på i dit liv? Hvad gør du så? Hvordan kommer du igennem en dag trods af angsten i livet?*

I samtalen undersøger du hvornår, hvorfor, hvordan og i hvilken grad fx angsten fylder. Glem ikke at få beskrivelser af effekt, evaluering og begrundelse fra interviewguiden med i samtalerne. Se metodehåndbogen for inspiration.

Syvende kategori – færdigheder, jeg har til at håndtere fx problemer eller udfordringer (Fugle)

Tal om mestring og personlig recovery – hvad giver værdi i livet? Dette tema skulle gerne være kommet frem gennem samtalerne med beboeren omkring de andre kategorier. Hver gang en kategori har været talt om, vil du sammen med beboeren have undersøgt hvordan mestring har været muligt. Det handler nu om at få samlet erfaringer og erkendelser sammen.

Ottende tema – opsamling og noter, beskrivelse af foretrukken fortælling

Inden dit næste møde med beboeren, er det en god idé, at læse alle *løbende og opsamlende delmålsobservationer* igennem. De kommer til at danne grundlag for den efterfølgende samtale med beboeren. Hvad er noteret i CURA omkring de 7 kategorier?

1. **Signifikante begivenheder**; stammen
2. **Værdier og principper, som guider beboeren**; rødder
3. **Retninger, beboeren har haft eller ønsker for sit liv**; grene
4. **Betydningsfulde mennesker på beboerens vej**; blade
5. **Bedrifter, beboeren er stolt af eller glad for**; frugter
6. **Problemer og udfordringer i hverdagen**; insekter
7. **Færdigheder, beboeren har til at håndtere fx problemer og udfordringer**; fugle

Husk at alle kategorier kan være i spil i alle samtaler. Livshistoriefortælling er ikke nødvendigvis en lineær proces.

Når du og beboeren har brugt tid på at få overblik over de forskellige dele i beboerens liv kan det være givende og skabe resonans at lave en bevidning af det fortalte. Du kan lade dig inspirere af nedenstående punktform i bevidning

Din bevidning af den fortalte livshistorie;

- Hvilke fortællinger gjorde særligt indtryk på dig i udviklingen af fortællingen?
- Kan du beskrive, hvordan du har forstået *hvad der er vigtigt for beboeren* i livet?
- Hvad kommer du til at tænke på i dit eget (arbejds-)liv i forhold til det fortalte?
- Hvad får du selv lyst til at gøre i dit liv, eller tænke mere over efter du har hørt om beboerens liv?

Niende team – beskriv den habituelle tilstand hos beboeren

Når du samler de 7 kategorier til et mindre livshistoriedokument, kan du med fordel bruge denne skabelon:

Hvad er i løbet af den seneste tid:

- Blevet styrket i beboerens liv?
- Faldet lidt i baggrunden?
- Vokset frem?
- På vej til at blive udvikle (sat fokus på?)
- Udgjort et nyt fundament?
- Været ved at få livet til at bryde sammen?
- Hvad har været en god udvikling i livet?
- Hvad har evt. manglet i livet og hvad kunne beboeren få lyst til at sætte fokus på?

Med beboerens mundtlige samtykke kan I nu sammen udfylde en hverdags habituel beskrivelse, hvor beboerens ord er fremtrædende og supplerer din habituelle vurdering af beboeren.

Livshistoriefortælling og dokumentation

Har du lyst til at arbejde med livshistoriefortælling sammen med en beboer kan du bruge den let tilgængelige narrative metode 'Samtaletræet'. Alle socialfaglige aktiviteter, der kobler sig til et indsatsmål skal beskrives som et delmål, som beboer og du som kontaktperson samarbejder om.

Delmål om livshistoriefortælling

- **Socialt liv**
Fx Sune vil gerne forbedre sit funktionsniveau i forhold til hans sociale liv ved at arbejde med sin livshistoriefortælling med fokus på personlig recovery (CHIME)
- **Psykisk funktionsnedsættelse**
Fx Lise vil gerne forbedre sit psykiske funktionsniveau ved at arbejde med sin livshistoriefortælling, sådan at fortællingen styrker hendes identitetskonklusioner om sig selv i en positiv retning
- **Socialt liv**
Fx Peter vil gerne forbedre sit funktionsniveau, sådan at han får sat ord på de oplevelser, der har haft betydning i hans liv - og han kan give disse oplevelser mening og sammenhæng

Sådan arbejder du konkret med 'Samtaletræet' i et delmål

- Lav en række 1-1 samtaler (10-20 stk.) med en beboer 1 gang om ugen evt. hver 14. dag
Antallet af samtaler afhænger af beboerens kognitive funktionsniveau og tid til rådighed i driften
- Tal med beboeren om hver kategori i *samtaletræet* - husk det er en dynamisk proces
- Brug et par møder på at samle op sammen med beboeren, ift. hvad du har noteret i *løbende- og opsamlende delmålsobservationer* i CURA. Genfortæl gerne med beboerens egne formuleringer fra CURA
- Brug et par møder på at sammenskrive de *fortrukne fortællinger* og *de problemmættede fortællinger*, der udgør beboerens livsfortælling ud fra beboerens viden, værdier, færdigheder og/eller kunnen fra samtaler og observationer.
- Lad *fortællingerne* indgå i beboerens *hverdags habituelle beskrivelse*
- Lav en *bevidning* af beboerens fortælling, dvs. hvordan har det fortalte skabt resonans i dit arbejdsliv med beboeren – det kan evt. gøres for hver kategori

Sådan arbejder du metodisk med 'Samtaletræet' i et delmål

- *Fokus på den foretrukne fortælling* – hvilke handlinger fra det levede liv kobler sig til beboerens viden, kunnen, færdigheder og/eller værdier (en foretrukken fortælling erstatter ikke den problemmættede fortælling)

- *Fokus på skelnen mellem respons og synlige handlinger* – en bevægelse fra handlingens til identitetens landskab og ditto
- *Fokus på positionering* – at forholde sig de-centreret med indflydelse
- *Fokus på intentioner* – hvilken viden har beboeren om egne responser, som knytter sig til de konkrete situationer - fx hvorfor lå beboeren helt stille (en ikke-handling og respons) ved et seksuelt overgreb – hvad vidste beboeren om hvorfor responsen ville redde dennes liv
- *Brug bevidning til at skabe resonans* – en bevægelse væk fra følelsen af ensomhed til bekræftelse af det fortalte

For yderligere viden læs i metodehåndbogen om narrativ metode eller i bogen 'Narrativ supervision og vejledning' af Allan Holmgren.

Fif 1 i samtaler med beboeren før samtaler

Læg mærke til om du eller beboeren taler i nutid. Nutid skaber ofte en fastlåst beskrivelse af tingenes tilstand og levner meget lidt mulighed for at tale om tingene på en anderledes måde. Fx; **Jeg er ensom** eller **du er ensom**.

Når du eller beboeren taler i datid fx: **Jeg var ensom i sidste uge, i denne uge fylder ensomheden ikke så meget**. Eller **Du var ensom i sidste uge, i denne uge fylder ensomheden ikke så meget**. Kan man høre forskel. I datid er det muligt at nuancere det sagte om personen. Beboeren er ikke altid, til alle tider, på alle måder påvirket af ensomhed. Pludselig løsnes op for forståelsen af beboeren og det bliver muligt at nuancere beskrivelsen af det sagte.

Fif 2 i samtaler med beboeren før samtaler

Når du spørger til episoder i beboerens liv så sørg for at dine spørgsmål bliver konkrete – vend altid tilbage til en konkret oplevelse. Ellers bliver samtalen hypotetisk.

Ukonkret samtale: En beboer taler om sit liv og hvordan angsten påvirker ham: *Hvis bare jeg kunne holde op med at være så angst for alt og alle ... ville mit liv blive meget bedre.....*

Konkret: Du spørger undersøgende ind til det sagte: *Så angsten fylder for meget i livet pt, tænker du? Kan du komme med et konkret eksempel fra dit liv, hvor angsten ikke fyldte helt så meget, det lyder lidt som om du har en erfaring med det også....? Hvad skete der dengang, siden du taler om at dit liv ville blive så meget bedre? Hvad gjorde du dengang?*

Her taler du ind i beboerens erfaringer og viden og du vinkler dine spørgsmål til at fremkalde en ny spirende alternativ fortælling via en ønsket fremtid.

Bilag 1: Positionskort 1

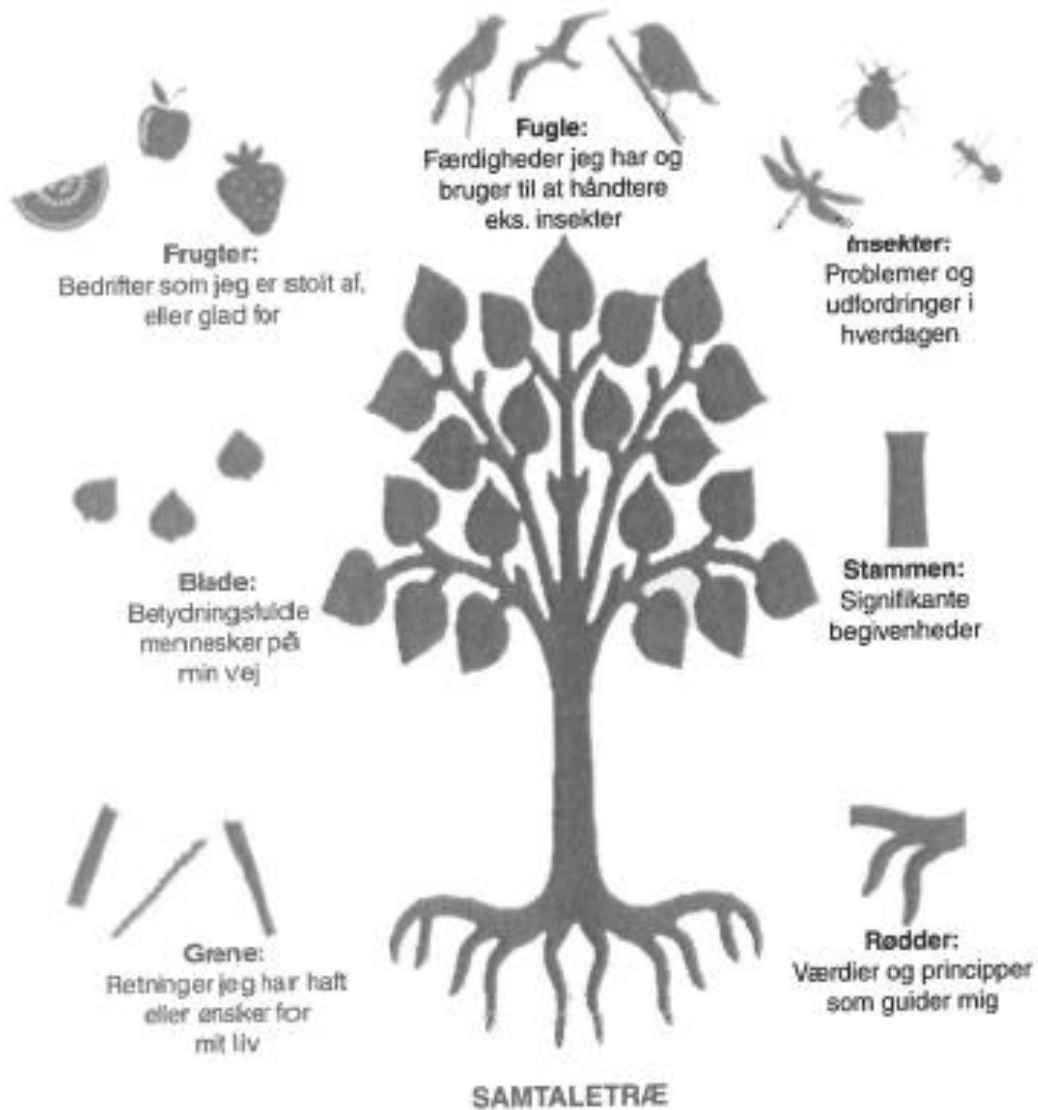
Positionskort 1 er dit samtaleredskab i 'Samtaletræet'. Undervejs i samtalen med beboeren følger du denne samtaleskabelon som guider dine spørgsmål:

- **Tal om begivenheder** (brug konkrete hv-spørgsmål, hvem, hvad, hvor, hvornår, hvorfor, hvordan)
- **Tal om *effekten* af begivenheder** (hvilken *betydning* har det haft for beboeren?)
- **Tal om beboerens position dvs. hvordan beboeren forholder sig til det der er sket** (sørg for at beboeren får en 'position' og undersøger det skete, hvor beboeren *tager stilling til hvad de selv tænker om det der er sket*)
- **Tal om beboerens begrundelser for egne handlinger – skal der ændres eller bevares noget** (gør beboerens 'position' til det fortalte tydelig – synliggør evt. diskrepans dvs. forskellen)

Bilag 2: Samtaletræet

Kategorier der kan tegnes eller tales om sammen med beboeren.

FIGUR 3 - Samtaletræet >>>

Bilag 3: Bevidning

Samtale med beboeren omkring livshistoriefortællingen; din bevidning af den fortalte livshistorie

- Hvilke fortællinger gjorde særligt indtryk på dig i udviklingen af fortællingen?
- Kan du beskrive, hvordan du har forstået *hvad der er vigtigt for beboeren i livet?*
- Hvad kommer du til at tænke på i dit eget (arbejds-)liv i forhold til det fortalte?
- Hvad får du selv lyst til at gøre i dit liv, eller tænke mere over efter du har hørt om beboerens liv?

Bilag 4: Habituel beskrivelse fra beboerens perspektiv

Hvad er i løbet af den seneste tid:

- Blevet styrket i beboerens liv?
- Faldet lidt i baggrunden?
- Vokset frem?
- På vej til at blive udvikle (sat fokus på?)
- Udgjort et nyt fundament?
- Været ved at få livet til at bryde sammen?
- Hvad har været en god udvikling i livet?
- Hvad har evt. manglet i livet og hvad kunne beboeren få lyst til at sætte fokus på?